

Trách nhiệm xã hội của công dân - yếu tố quan trọng trong phòng, chống dịch Covid-19 ở Việt Nam

Nguyễn Hữu Minh^(*)

Tóm tắt: Đại dịch Covid-19 đã và đang tạo ra những tác động tiêu cực về kinh tế và xã hội ở Việt Nam. Với phương châm “chống dịch như chống giặc”, trong gần hai năm qua, Chính phủ đã huy động sự tham gia của tất cả các cấp chính quyền, hệ thống y tế và các tầng lớp nhân dân vào việc phòng, chống đại dịch Covid-19. Chiến lược của Chính phủ đã nhận được sự ủng hộ tích cực của người dân. Bên cạnh vai trò quyết định của chính quyền các cấp và các cơ quan y tế, v.v..., sự đóng góp của người dân, mà trung tâm là ý thức trách nhiệm xã hội của mỗi người đối với bản thân, gia đình và cộng đồng trong ứng phó với đại dịch có ý nghĩa hết sức quan trọng. Trên cơ sở tổng quan các tài liệu, bài viết tập trung phân tích một số chiều cạnh về trách nhiệm xã hội của người dân thể hiện trong công cuộc chống dịch, từ đó rút ra những hàm ý về việc phát huy vai trò của người dân trong những giai đoạn đất nước đứng trước những thách thức nghiêm trọng.

Từ khóa: Phòng chống dịch Covid-19, Trách nhiệm xã hội, Công dân, Việt Nam

Abstract: The Covid-19 pandemic has hit Vietnam severely, both in economic and social aspects. The Government of Vietnam has led the fight with the motto “Fighting the nCoV-caused disease is like fighting enemies”, mobilizing the central and local governments, the healthcare system, and people of all classes for the epidemic prevention and control. The strategy has received active advocacy. Each individual’s social responsibility to protect themselves, families and communities from the disease, among others, has been of great significance. Based on a literature review, the article analyzes some dimensions of people’s social responsibility in the fight against the epidemic, thereby drawing implications on promoting the citizen’s role during the hard times of the country.

Keyword: Covid-19 Prevention and Control, Social Responsibility, Citizen, Vietnam

1. Mở đầu

Hơn hai năm đã qua kể từ khi đại dịch Covid-19 bùng phát mạnh ở Trung Quốc và tiếp đó là ở các nước khác trên thế giới, như nhận xét của Tổng Thư ký Liên Hợp Quốc

Antonio Guterres (2020), đại dịch Covid-19 là thách thức toàn cầu lớn nhất kể từ Chiến tranh thế giới thứ Hai. Ở Việt Nam, có thể thấy đại dịch Covid-19 đã và đang tạo ra những tác động tiêu cực về kinh tế và xã hội: nhiều doanh nghiệp bị đóng cửa; tỷ lệ người lao động thiếu hoặc không có việc làm tăng lên; thu nhập của người dân bị giảm sút, việc chăm sóc sức khỏe người dân

---

^(*)GS.TS., Viện Nghiên cứu Gia đình và Giới, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam;
Email: minhngaanh@yahoo.com

và việc học hành của trẻ em bị ảnh hưởng nặng nề (Xem: VCCI và WB, 2021; UN, 2020; WB, 2021; Ngọc Quỳnh, 2021).

Làm thế nào để vượt qua những thách thức do đại dịch Covid-19 gây ra là một bài toán lớn đối với toàn bộ hệ thống chính trị ở Việt Nam. Với tư cách là đối tượng bị tác động nhưng đồng thời cũng là chủ thể ứng phó với đại dịch Covid-19, sự tham gia tích cực của người dân vào công cuộc phòng, chống dịch có ý nghĩa hết sức quan trọng. Cách tiếp cận tham gia trong nghiên cứu của Cục Khuyến nông và Khuyến lâm (1998) gợi ra rằng, những người bị tác động của đại dịch Covid-19 là người hiểu rõ hơn ai hết những hệ quả của nó, đồng thời chính họ sẽ là người phát huy trí tuệ và hiểu biết để ứng phó hiệu quả với dịch bệnh. Điều đó đòi hỏi mỗi người dân phải là một công dân có trách nhiệm để góp sức cùng các cấp chính quyền trong việc phòng, chống dịch, đồng thời việc phát huy hết tiềm năng trí tuệ, vật chất và sự tham gia của người dân có ý nghĩa lớn lao trong quá trình vượt qua thử thách này.

Từ cách tiếp cận ý thức cộng đồng, văn hóa Việt Nam truyền thống nhấn mạnh đến sự gắn kết hữu cơ giữa các quyền của con người với tính cách là những thành viên của cộng đồng, và các quyền của cộng đồng (Lê Thị Thu Mai, 2020). Chính trong những hoàn cảnh cam go, thử thách, ý thức cộng đồng của người dân sẽ được phát huy, cùng nhau hành động vượt qua khó khăn.

Với phương châm “chống dịch như chống giặc”, trong gần hai năm qua, Đảng và Nhà nước đã huy động sự tham gia của chính quyền các cấp và các tầng lớp nhân dân vào việc phòng, chống đại dịch Covid-19. Chính phủ chấp nhận “hy sinh lợi ích kinh tế trong ngắn hạn để bảo vệ sức khỏe và sự an toàn của người dân”.

Hiện nay, sau khi bước đầu kiểm soát tốt đại dịch Covid-19, Việt Nam đã bước sang trạng thái “bình thường mới”, vừa tập trung phục hồi, phát triển kinh tế, vừa không chủ quan trong phòng, chống dịch.

Thực tiễn phòng, chống dịch Covid-19 trong gần hai năm qua ở Việt Nam cho thấy, trách nhiệm xã hội của người dân có thể được coi là một loại vaccine tinh thần trong phòng, chống dịch bệnh. Tuy nhiên, nếu như trong thời gian qua những tác động kinh tế - xã hội của đại dịch Covid-19 ở Việt Nam đã được đề cập khá nhiều thì vấn đề trách nhiệm xã hội của người dân còn ít được phân tích một cách đầy đủ. Bài viết cố gắng khắc phục một phần sự thiếu hụt đó bằng việc áp dụng cách tiếp cận tham gia và ý thức cộng đồng, tổng hợp các tài liệu đã có để phân tích một số khía cạnh về trách nhiệm xã hội của người dân thể hiện trong việc ứng phó với đại dịch Covid-19.

Trách nhiệm xã hội của công dân trong đại dịch Covid-19 thể hiện ở những ứng phó tích cực của người dân trong sinh kế; sự tham gia tích cực của người dân vào các hoạt động chung của xã hội và cộng đồng; thái độ và hành động tin tưởng vào sự chỉ đạo chung của Chính phủ; và việc tổ chức lại cuộc sống một cách phù hợp với điều kiện mới. Những nội dung này sẽ được đề cập ở các phần tiếp theo.

2. Người dân chủ động thích ứng trong sinh kế

Nghiên cứu của Phòng Thương mại và Công nghiệp Việt Nam (VCCI) và Ngân hàng Thế giới (WB) (2021) cho thấy, hầu hết các doanh nghiệp đã áp dụng một hoặc nhiều biện pháp để giảm thiểu tác động tiêu cực của đại dịch Covid-19. Có tới 92% doanh nghiệp tư nhân cho biết họ đã thực hiện một hoặc nhiều biện pháp ứng phó. Kể đến là việc doanh nghiệp chủ động triển khai phương thức, mô hình làm việc mới,

linh hoạt hơn (37% doanh nghiệp tư nhân). Một số doanh nghiệp đã tìm kiếm các giải pháp mới/thay thế chuỗi cung ứng (16% doanh nghiệp tư nhân).

Từ đợt dịch thứ ba (tháng 1-3/2021), với việc ứng dụng công nghệ số, đưa nông sản lên bán trên các sàn thương mại điện tử, những người nông dân Hải Dương đã và đang tiếp cận một phương thức tiêu thụ mới. Khác với cách “giải cứu” thông thường, việc ứng dụng công nghệ bán nông sản trực tiếp từ bà con đến người tiêu dùng thông qua sàn thương mại điện tử (ví dụ, Voso.vn) đã mở ra một phương thức bán hàng mới cho người dân, thực hiện việc chuyển đổi số cho từng hộ nông dân cá thể, đến các hợp tác xã, thay đổi căn bản tư duy trong sản xuất, phân phối, bán lẻ, từ đó nâng cao chất lượng sản phẩm, ổn định sản xuất (Nhĩ Anh, 2021).

Trong giai đoạn du lịch toàn cầu gần như “đóng băng”, nhiều gia đình vốn kinh doanh dịch vụ du lịch đã chuyển hướng đầu tư vào những mô hình sinh kế thay thế. Các nhóm cộng đồng được hình thành để giúp đỡ nhau trong việc phục hồi sản xuất (Action on Poverty in Vietnam, 2020).

3. Sự tham gia của người dân vào hoạt động phòng, chống dịch thông qua các tổ chức xã hội và cộng đồng

Ngày 17/3/2020, tại Lễ phát động toàn dân ủng hộ phòng, chống dịch Covid-19 do Đoàn Chủ tịch Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam tổ chức, Thủ tướng Chính phủ Nguyễn Xuân Phúc kêu gọi mỗi người dân nêu cao tinh thần đoàn kết, tương thân tương ái, “thương người như thể thương thân”, “lá lành đùm lá rách”, không phân biệt tuổi tác, địa vị, giai tầng, tùy theo khả năng của mình, đóng góp tiền, hiện vật, ý tưởng, sức lực vào công cuộc phòng, chống dịch. Tiếp đó, ngày 30/3/2020, Tổng Bí thư, Chủ tịch nước

Nguyễn Phú Trọng đã ra lời kêu gọi toàn dân đoàn kết chiến thắng đại dịch. Hưởng ứng lời kêu gọi của Đảng và Nhà nước, rất nhiều tổ chức, doanh nghiệp, cá nhân, từ những cụ già tới các em nhỏ, đã có những hành động hết sức ý nghĩa để tiếp thêm sức mạnh vật chất và tinh thần cho cuộc chiến chống dịch. Ngay sau lời kêu gọi của Thủ tướng và Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, các cơ quan, đơn vị, tổ chức, doanh nghiệp, cá nhân trong và ngoài nước đã ủng hộ số tiền, hiện vật tổng cộng gần 2.000 tỷ đồng (Hà Mai - An Yên, 2021). Bên cạnh đó, rất nhiều bài thơ, bài hát thay lời cảm ơn, ca ngợi đội ngũ y bác sĩ, các chiến sĩ quân đội nơi tuyến đầu chống dịch cùng những ca khúc, điệu nhảy cổ động tinh thần toàn dân chống dịch đã ra đời, thậm chí “gây bão” giới giải trí thế giới như ca khúc *Ghen Cô Vy*¹.

Người dân đã tham gia tích cực vào hoạt động phòng, chống dịch Covid-19 theo chỉ đạo của Đảng và chính quyền. Ngoài ra, nhiều hình thức từ thiện khác như “Cây ATM gạo” được triển khai ở nhiều địa phương cung cấp gạo miễn phí cho nhiều gia đình khó khăn do mất việc làm, mất thu nhập trong thời kỳ giãn cách xã hội. Các mô hình “Cửa hàng hạnh phúc”, “Cửa hàng 0 đồng”... đã được triển khai từ thành thị đến nông thôn. Từ những chương trình này,

¹ Xem: Lam Ngọc (2020), “Ca khúc “Ghen Cô Vy” giành giải Nhất tại lễ trao giải Việt Nam - Những ngày không quên”, Báo *Nhân dân* ngày 26/12/2020, <https://nhandan.vn/dong-chay/ca-khuc-ghen-co-vy-gianh-giai-nhat-tai-le-trao-giai-viet-nam-nhung-ngay-khong-quen-629576/#:~:text=Ca%20kh%C3%BAc%20%E2%80%9CGhen%20C%C3%B4%20Vy%20%2D%20V%C5%A9%20%C4%91i%E1%BB%87u%20r%E1%BB%ADa%20ta%20y%E2%80%9D,nh%E1%BA%ADn%20m%E1%BB%99t%20c%C3%A1ch%20n%E1%BB%93ng%20nh%E1%BB%87t>, truy cập ngày 31/5/2021.

hàng ngàn tấn gạo, hàng triệu tấn nông sản, thực phẩm đã được huy động để hỗ trợ cho người nghèo (Viện Khoa học Lao động và Xã hội, 2020).

Việc thực hiện những hành động đầy nghĩa tình của người dân, từ các em nhỏ đến những cụ già, hay những người nổi tiếng đã không chỉ đóng góp một phần công sức bé nhỏ, chia sẻ cùng đồng bào, mà còn tạo ra hiệu ứng tích cực - nhen lên ngọn lửa yêu thương trong cộng đồng, cùng chung tay đẩy lùi dịch bệnh. Đóng góp không nhỏ vào “cuộc chiến tranh nhân dân” chống lại đại dịch Covid-19 trong hai năm qua phải kể đến hàng chục nghìn Tổ Covid cộng đồng. Tổ Covid-19 cộng đồng đã trở thành cầu nối giữa chính quyền địa phương và ngành y tế với người dân, tích cực thực hiện giám sát và truyền thông phòng, chống dịch chủ động tới từng hộ gia đình (VH, 2021).

Với đại đa số người Việt, tình nghĩa đồng bào là “liều thuốc tinh thần” quan trọng giúp mỗi người có thêm động lực để vượt qua khó khăn, hoạn nạn. Người dân ở các địa phương trong cả nước đã tham gia các hoạt động thiện nguyện trong ứng phó với đại dịch Covid-19. Trong đợt dịch thứ ba tại hai tỉnh Hải Dương, Quảng Ninh, hàng nghìn hecta rau màu của bà con nông dân đã đến vụ thu hoạch nhưng không thể tiêu thụ, nguy cơ phải đổ bỏ... Bên cạnh những giải pháp tháo gỡ từ cơ quan chức năng, nhiều tổ chức đoàn thể cũng tích cực vào cuộc để giúp người nông dân. Nhiều cá nhân, nhóm thiện nguyện đã kết nối với các hợp tác xã nông nghiệp, đứng ra thu mua nông sản của những người dân vùng dịch, sau đó chuyển đến các điểm giải cứu nông sản tại Hà Nội (Chương Phương, 2021).

Dịch bệnh Covid-19 là cơ hội để thể hiện sự gắn kết gia đình; tình yêu thương giữa con người với con người và phát huy các giá trị truyền thống tốt đẹp như tinh

thần yêu nước, tương thân tương ái. Các hoạt động hỗ trợ, giúp đỡ lẫn nhau như chia sẻ việc làm, lương thực, thực phẩm, đồ dùng thiết yếu đã làm tăng thêm sự gắn bó trong cộng đồng. Tinh thần đoàn kết, động viên nhau cùng đồng lòng phòng, chống dịch bệnh cũng được đẩy mạnh, bao gồm cả chia sẻ thông tin, kiến thức hay hỗ trợ từ thiện cho những hoàn cảnh khó khăn (Viện Khoa học Lao động và Xã hội, 2020).

Một phụ nữ ở thành phố Hồ Chí Minh cho biết: *“Từ thời điểm dịch bùng phát mạnh hơn, mỗi cuối tuần, cả nhà quyết định trích một phần tiền mua thực phẩm về nấu các suất ăn nghĩa tình để gửi cho người dân có hoàn cảnh khó khăn trên địa bàn phường”* (Theo: Hồng Giang, 2021).

Sự tham gia tích cực của người dân từ góc độ cá nhân hay thông qua các tổ chức ủng hộ hiện vật, tài chính cho hoạt động phòng, chống dịch Covid-19 ở Việt Nam cho thấy, trách nhiệm công dân của người dân đã được phát huy mạnh mẽ trong những thời điểm khó khăn của đất nước.

4. Người dân tin tưởng và tự giác tuân thủ, thực hiện các quyết sách của Chính phủ

Trong những lúc khó khăn bởi dịch Covid-19, mỗi người dân Việt Nam đều cảm nhận được thông điệp của Chính phủ “sẵn sàng chấp nhận hy sinh một số lợi ích kinh tế để bảo vệ sức khỏe, tính mạng của người dân” và “không để ai bị bỏ lại phía sau”, vì vậy về cơ bản người dân đã đồng lòng, tự giác thực hiện các chỉ đạo của Chính phủ.

Đại dịch Covid-19 đã khiến nhiều người ý thức rõ hơn về trách nhiệm cá nhân đối với gia đình và cộng đồng, tích cực tham gia vào các hoạt động phòng, chống dịch bệnh. Đại bộ phận người dân có tâm lý bình tĩnh, hoàn toàn yên tâm và ủng hộ các chính sách của Nhà nước trong việc

thực hiện mục tiêu kép, vừa phòng, chống dịch bệnh vừa phát triển kinh tế. Kết quả khảo sát cho thấy, đa số những thanh niên được phỏng vấn đều cảm thấy tự hào hơn vì đất nước mình có chiến lược đối phó với dịch Covid-19 phù hợp, từ đó nâng cao lòng yêu nước và sống có trách nhiệm hơn (Theo: Đỗ Thị Thu Hằng - Nguyễn Tuấn Anh, 2020). Một số thanh niên ở thành phố Hồ Chí Minh thường xuyên kết nối với Đoàn Thanh niên các cấp phường, quận tại nơi mình sinh sống để tham gia hỗ trợ những công việc có thể thực hiện qua mạng Internet như nhập số liệu, xử lý đơn hàng cho chương trình “Đi chợ giúp người dân”, v.v... (Hồng Giang - Thu Hoài, 2021).

Không những vậy, người dân còn tích cực tham gia vận động người khác tin tưởng và tuân thủ các giải pháp phòng, chống đại dịch Covid-19 của chính quyền thông qua truyền thông trực tiếp hoặc gián tiếp (trong đó có mạng xã hội). Trong thời gian đầu của đại dịch Covid-19, nhiều người có tâm lý lo lắng thái quá sau khi xuất hiện những trường hợp lây nhiễm đầu tiên. Điều đó đã dẫn đến hành vi thiếu hợp tác trong khai báo y tế, trốn tránh cách ly, có thái độ kỳ thị, xúc phạm, xa lánh, v.v... ở nhiều mức độ trong đời sống xã hội. Một số cá nhân do thiếu hiểu biết, lợi dụng hiện tượng dịch bệnh đã xuyên tạc, bịa đặt, đưa thông tin sai, dẫn đến hình thành luồng tin đồn không đúng trong xã hội về tình hình dịch bệnh ở các địa phương, ảnh hưởng không nhỏ đến tâm lý người bệnh và gia đình, gây hoang mang trong cộng đồng, xã hội. Tuy nhiên, cùng với các biện pháp tuyên truyền của Chính phủ, sự tham gia tích cực của người dân vào công tác vận động người khác tuân thủ quyết sách của Chính phủ đã cùng giúp ổn định trật tự an ninh xã hội trong khó khăn. Chẳng hạn, khi Chính phủ ban hành quy định về giãn

cách xã hội, khẩu hiệu “Ở nhà là yêu nước” được tuyên truyền rộng khắp bằng nhiều hình thức đến người dân. Người dân cũng tham gia các hoạt động truyền thông, phổ biến thông tin, ngăn chặn tin đồn, tin giả trong ứng phó với đại dịch Covid-19, đặc biệt là tuyên truyền thực hiện tốt Thông điệp 5K (khẩu trang; khử khuẩn; khoảng cách; không tụ tập; khai báo y tế) và các thông điệp y tế khác sau đó.

Sự đồng lòng, nhất trí cao của các tầng lớp nhân dân đã giúp công tác triển khai phòng, chống dịch Covid-19 thực hiện thuận lợi, các trường hợp vi phạm quy định xảy ra không đáng kể và đều bị công luận lên án.

5. Chuyển đổi hành vi, thói quen thích ứng với yêu cầu phòng, chống dịch

Nhiều người dân đã chủ động điều chỉnh thói quen sinh hoạt để hạn chế tối đa ảnh hưởng của dịch Covid-19 đến đời sống, “chuyển hóa” những bất tiện trong thời gian giãn cách xã hội thành cơ hội tăng thêm sự gắn kết giữa các thành viên trong gia đình. Mọi người có xu hướng sống chậm lại, từ chối các cuộc vui chơi, tụ tập bên ngoài, chỉ ăn uống, giải trí, thư giãn với gia đình, người thân trong nhà. Nhiều bạn trẻ thay vì ra ngoài đã hướng sự tập trung của mình vào gia đình, phụ giúp, tâm sự và quan tâm đến cha mẹ nhiều hơn, v.v... (Viện Khoa học Lao động và Xã hội, 2020). Nhìn ở góc độ tích cực thì đây là cơ hội để các thành viên trong gia đình xích lại gần nhau hơn.

Đại dịch Covid-19 cũng đã làm thay đổi thói quen mua sắm và chi tiêu của người dân theo hướng tích cực. Nhiều hình thức thương mại trực tuyến được phát huy. Thay vì đi chợ hay đến cửa hàng trực tiếp, nhiều người đã lựa chọn hình thức mua sắm trực tuyến. Thương mại điện tử được phần lớn người tiêu dùng đánh giá tích cực vì không

chỉ tiết kiệm thời gian mà còn hạn chế tiếp xúc đông người, đây là nền tảng để thúc đẩy nền kinh tế số trong thời gian tới. Theo WB (2021), khoảng 10% số người được hỏi bắt đầu mua sắm trực tuyến lần đầu tiên từ tháng 2/2020 (đây cũng là khoảng thời gian dịch Covid-19 mới bùng phát).

Mặc dù việc dạy, học, họp, làm việc trực tuyến còn gặp nhiều khó khăn cả về cơ sở hạ tầng kỹ thuật cho đến nhận thức và quyết tâm của người dân trong việc cập nhật cách sử dụng các công nghệ mới, tuy nhiên điểm sáng là các gia đình đều ý thức rõ ràng hơn về sự cần thiết phải ứng dụng công nghệ để thích ứng với cuộc sống mới. Nhiều người đã cố gắng tận dụng những lợi ích của việc sử dụng mạng xã hội để trau dồi kiến thức. Những yêu cầu về việc phòng, chống dịch Covid-19 cũng giúp nâng cao khả năng sử dụng mạng xã hội trong cuộc sống của người dân. Khảo sát của UNDP vào tháng 7/2021 cho thấy, 30,9% hộ gia đình đã sử dụng ứng dụng nCovy hoặc Bluezone như một biện pháp để cập nhật thông tin về các trường hợp nhiễm bệnh có khoảng cách tiếp xúc gần đó (Dẫn theo: Ngọc Quỳnh, 2021).

Một nam giới viên chức chia sẻ: *“Mỗi ngày, tôi luôn phân bổ thời gian sinh hoạt hợp lý, nếu không làm việc online thì tham gia những khóa học online để trau dồi chuyên môn hoặc tìm hiểu những sáng kiến mới trong lĩnh vực của mình”* (Hồng Giang - Thu Hoài, 2021).

Ở nhiều gia đình, vợ chồng có nhiều thời gian ở bên nhau, chia sẻ về cuộc sống. Dịch bệnh Covid-19 tuy diễn biến phức tạp nhưng cũng là dịp để nhiều người thay đổi thói quen trong cuộc sống. Tổ chức sinh nhật online, ship hàng tận cửa, tập thể dục trong nhà... là những cách thích nghi mới với cuộc sống giãn cách của nhiều người dân thành thị.

Tóm lại, tự thay đổi, điều chỉnh thói quen, tác phong sinh hoạt, làm việc để thích ứng, “sống chung” với đại dịch Covid-19 đã và đang được mỗi gia đình và toàn xã hội xác định là chiến lược cần thiết, lâu dài, bền bỉ và quyết liệt. Điều đó cũng thể hiện trách nhiệm xã hội tích cực của người dân trong phòng, chống dịch bệnh.

Logic xã hội ẩn sau trách nhiệm xã hội của người dân chính là ý thức cộng đồng truyền thống. Những giá trị của ý thức cộng đồng truyền thống đã được phát huy ở Việt Nam trong bối cảnh mới tạo điều kiện để người dân tham gia có hiệu quả vào quá trình phòng, chống dịch Covid-19. Điều đó thể hiện rõ nét qua vai trò tích cực của các tổ chức chính trị - xã hội và cộng đồng, sự ủng hộ chủ động của người dân về sinh kế và tổ chức cuộc sống, thái độ và hành động trách nhiệm của người dân trong việc tuân thủ các chỉ đạo của Chính phủ và thể hiện tình cảm tương thân tương ái đối với những thành viên khác trong cộng đồng và xã hội. Chính sự đồng lòng tham gia của người dân là cơ sở cho sự tập trung, thống nhất quyền lực, để những nỗ lực, hành động tập thể đem lại lợi ích cho cộng đồng.

6. Kết luận

Công tác phòng, chống dịch Covid-19 ở Việt Nam hơn hai năm qua đã đạt được những thành công bước đầu và trách nhiệm xã hội của người dân đã góp phần tích cực vào sự thành công đó. Việt Nam đã vượt qua thử thách mới lớn hơn trong giai đoạn mới với Chiến lược *“Thích ứng an toàn, linh hoạt, kiểm soát hiệu quả dịch Covid-19”* nhằm mục tiêu “bảo vệ tối đa sức khỏe, tính mạng của người dân; hạn chế đến mức thấp nhất các ca mắc, ca chuyển bệnh nặng, tử vong do dịch Covid-19; khôi phục và phát triển kinh tế - xã hội, bảo đảm an ninh, trật tự, an toàn xã hội; thực hiện mục tiêu kép, đưa cả nước chuyển sang trạng thái bình

thường mới...” (Nghị quyết số 128/NQ-CP ngày 11/10/2021 của Chính phủ). Chiến lược trong giai đoạn mới cũng đã nhấn mạnh đến việc huy động sự tham gia của tất cả các lực lượng, các tầng lớp trong xã hội. Phát huy vai trò của người dân, doanh nghiệp là trung tâm, là chủ thể trong phòng, chống dịch Covid-19, trong sản xuất, kinh doanh, sinh hoạt an toàn. Nói cách khác, phát huy hơn nữa trách nhiệm xã hội của người dân là một trong những yếu tố cơ bản cho việc thực hiện thành công chiến lược mới này.

Từ những phân tích trên, bước đầu có thể rút ra một số hàm ý về vai trò của sự tham gia và trách nhiệm xã hội của công dân trong công cuộc phòng, chống Covid-19 ở Việt Nam như sau:

(i) Việt Nam đã phát huy tốt trách nhiệm xã hội của người dân, tạo nên sự đồng thuận cao trong xã hội để thực hiện các biện pháp ứng phó với dịch bệnh một cách mạnh mẽ, huy động được các nguồn lực lớn trong thời gian ngắn phục vụ công tác phòng, chống dịch. Việc phát huy hiệu quả hoạt động của các Tổ Covid-19 cộng đồng - một hình thức thể hiện rõ nét trách nhiệm xã hội của người dân, là yếu tố quan trọng hạn chế tốc độ lây lan của dịch Covid-19 tại cộng đồng.

(ii) Toàn bộ các hệ thống truyền thông chính thức và các hình thức mạng xã hội đã được phối hợp tốt để cung cấp thông tin một cách chính xác cho người dân, làm cho người dân hiểu, tin tưởng vào các quyết sách của Chính phủ, từ đó tạo được sự tham gia, hưởng ứng tích cực, đồng thuận của người dân trong công tác phòng, chống dịch.

(iii) Ý thức cộng đồng, gắn với việc đề cao lợi ích chung của cộng đồng, nhấn mạnh đến sự chung sức, đồng lòng của cả cộng đồng cho một mục đích chung đã là

chất xúc tác cho sự tham gia tích cực của người dân vào công cuộc phòng, chống dịch bệnh, thể hiện ở sự tuân thủ nghiêm chỉnh các quyết sách của Chính phủ, chủ động, tự giác thực hiện những công việc khác nhau để tham gia vào hoạt động chung. Tinh thần cộng đồng, tương thân tương ái, yêu thương san sẻ, đùm bọc lẫn nhau là những đức tính được hun đúc, hình thành xuyên suốt truyền thống lịch sử để tiếp nối, phát huy trong tình hình mới. Điều này cũng cho thấy, trong giai đoạn hiện tại, giá trị cộng đồng có thể có vai trò rất quan trọng trong việc xây dựng một thể chế chung, bảo đảm các lợi ích chung và tạo nên sự đồng thuận tốt hơn là các giá trị cá nhân.

(iv) Niềm tin của nhân dân đối với các hành động và quyết sách của Chính phủ có ý nghĩa vô cùng quan trọng trong việc tạo nên một khối đoàn kết ứng phó với thách thức chung. Niềm tin đó không dễ được hình thành nếu không có cơ sở thực tiễn. Chính mỗi quyết sách của Chính phủ đều xuất phát từ lợi ích của người dân và những ứng phó kịp thời, linh hoạt, hiệu quả của Chính phủ trong thời gian phòng, chống dịch vừa qua đã là cơ sở tạo nên sự tin tưởng, ủng hộ, đồng lòng của nhân dân đối với hoạt động của Chính phủ.

(v) Trách nhiệm xã hội của người dân trong phòng, chống dịch đã góp phần thúc đẩy quá trình chuyển đổi số mạnh mẽ trong thời gian qua. Chính vì vậy, vấn đề chuyển đổi số trong các dịch vụ giáo dục, y tế hay phát huy nền kinh tế số trong đời sống nhân dân và phát triển kinh tế rất cần được nghiên cứu một cách hệ thống để có thể tận dụng tốt nhất những tác động tích cực của quá trình số hóa và trách nhiệm xã hội của người dân trong giai đoạn tới.

Dịch bệnh Covid-19 đã và đang là mối đe dọa gây nguy hại to lớn về nhiều mặt đối với xã hội, nhưng nó cũng là một phép

thử đối với khả năng ứng phó, điều hành của chính quyền; thái độ, bản lĩnh của mỗi người dân. Việt Nam bước đầu đã khống chế dịch bệnh và đi vào ổn định xã hội, phát triển kinh tế. Sự tham gia tích cực của cộng đồng xã hội và người dân đóng góp một phần quan trọng vào thành công này. Chắc chắn rằng, từ kinh nghiệm của việc phát huy trách nhiệm xã hội của người dân trong ứng phó với các đợt dịch vừa qua, Việt Nam sẽ có được những thành quả lớn hơn trong việc ứng phó với đại dịch Covid-19 trong thời gian tới □

Tài liệu tham khảo

1. Action on Poverty in Vietnam (2020), *Hồi sinh du lịch cộng đồng hậu Covid-19: Trở về nhà*, <https://www.irelandinvietnam.com/allposts/2020/10/20/hi-sinh-du-lch-cng-ng-hu-covid-19-tr-v-nhnbsp>, truy cập ngày 31/5/2021.
2. Nhĩ Anh (2021), “Giải cứu nông sản Hải Dương bằng công nghệ số”, *VnEconomy* ngày 10/3/2021, <https://vneconomy.vn/giai-cuu-nong-san-hai-duong-bang-cong-nghe-so-20210308232726957.htm>, truy cập ngày 31/5/2021.
3. Cục Khuyến nông và Khuyến lâm (1998), *Phương pháp đánh giá nông thôn có người dân tham gia (PRA) trong hoạt động khuyến nông khuyến lâm*, Nxb. Nông nghiệp, Hà Nội.
4. Đỗ Thị Thu Hằng - Nguyễn Tuấn Anh (2020), “Tác động của Covid 19 đến thanh niên”, Báo cáo khoa học tại Hội thảo “An sinh xã hội cho các nhóm dễ tổn thương trong bối cảnh dịch bệnh Covid-19 ở Việt Nam” do Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam và Ủy ban quốc gia UNESCO Việt Nam tổ chức ngày 15/12/2020.
5. Guterres, Antonio (2020), “Phát biểu của Tổng Thư ký Liên Hợp Quốc Antonio Guterres ngày 31/3/2020 về đại dịch Covid 19”, Báo *Nhân dân* ngày 02/4/2020, <https://nhandan.vn/tin-tuc-the-gioi/dai-dich-covid-19-co-the-kich-ngoi-xung-dot-tren-the-gioi-454001>, truy cập ngày 31/5/2021.
6. Hà Mai - An Yên (2020), “Việt Nam ‘Mô hình thành công ngoại lệ’ chống dịch Covid-19”, Báo *Thanh niên* ngày 15/10/2020, <https://thanhnien.vn/tai-chinh-kinh-doanh/viet-nam-mo-hinh-thanh-cong-ngoai-le-chong-dich-covid-19-1290576.html>, truy cập ngày 31/5/2021.
7. Hồng Giang (2021), “Linh hoạt thích ứng với dịch COVID-19: Tăng thêm gắn kết gia đình”, Tạp chí *Tuyên giáo* ngày 10/8/2021, <https://tuyengiao.vn/thanh-pho-ho-chi-minh-van-minh-hien-dai-nghia-tinh/linh-hoat-thich-ung-voi-dich-covid-19-tang-them-gan-ket-gia-dinh-134909>, truy cập ngày 20/10/2021.
8. Hồng Giang - Thu Hoài (2021), “Linh hoạt thích ứng với dịch COVID-19: Sống chậm - Nạp lại năng lượng và hoàn thiện bản thân”, *Thông tấn xã Việt Nam* ngày 10/8/2021, <https://ncov.vnnet.vn/tin-tuc/linh-hoat-thich-ung-voi-dich-covid-19-bai-4-song-cham-nap-lai-nang-luong-va-hoan-thien-ban-than/6792d13e-dfa9-4490-aa18-ec8eb41e0373>, truy cập ngày 31/5/2021.
9. Lê Thị Thu Mai (2020), “Chủ nghĩa cộng đồng và việc phát huy các giá trị cộng đồng trong việc ứng phó với khủng hoảng COVID-19 ở Việt Nam”, *Tạp chí Cộng sản* ngày 30/8/2020, https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/van_hoa_xa_hoi/-/2018/817221/chu-nghia-cong-dong-va-viec-phat-huy-cac-gia-tri-cong-dong-trong-viec-ung-pho-voi-khung-hoang-covid-19-o-viet-nam.aspx#, truy cập ngày 31/5/2021.

(xem tiếp trang 14)